

стендов, аншлагов и тому подобное. Также считаем необходимым расширять реестры ИКТР путем включения малоизвестных, но очень интересных объектов.

Ключевые слова: историко-культурные рекреационные ресурсы, балльная оценка, Подолье.

Abstract:

Petro Tsaryk. ESTIMATION OF HISTORICAL AND CULTURAL RECREATIONAL RESOURCES OF THE PODILLIA.

The estimation of historical and cultural recreational resources of Podillya by the ball method of attraction developed by V.Kravtsiv, L.Grinov, S. Kopach, S.Kuzik in the section of administrative districts of Podillya was conducted. The levels of attraction of certain settlements and administrative districts are revealed. The classification of administrative districts of Podillia by the number of historical and cultural objects and the state of their preservation and recreational attractiveness has been carried out. The problems and perspectives of using historical and cultural recreational resources of the Podillya region are analyzed.

The experience of many countries, including developed ones, shows that historical and cultural objects can be decisive in shaping the demand for tourist resources and determining the types of recreational activities, directions and volume of tourist flows in a certain area.

In Ukraine historic and cultural objects are practically not evaluated as tourist resources, most of the sights are not included in tourist routes, which leads to their limited use, often even missing elementary signs on highways to places of interest. All this significantly affects the domestic tourism business, which, for the proper advertising, can have a significant economic and social impact.

Reducing the attractiveness of some settlements is due to the low level of preservation of historical and architectural objects within them, their emergency condition (for example, the Chervonogorodsky castle), the absence of museum exhibits, guides, small volumes of restoration works, the use of palace and historical complexes at the sanatorium, the hospital, correctional facilities and so on. Also, the limiting factor for visiting certain objects is the inadequate infrastructure - mostly low quality roads, lack of signs and information stands near attractive objects, often barbaric attitude to such objects of the local population (disassembly of construction materials).

Estimation of the attractiveness of ICTR has allowed to identify the most attractive areas within Podillya. The undisputed leader is Kamenetz-Podolsky district with 144 objects. It also turned out that more than half of the administrative districts of Podillia have a small number of attractive objects or do not have them at all. This suggests insufficient use and study of the historical and cultural resources of the region. The main problem is, in many cases, poor preservation of historical and cultural monuments, insufficient financing, lack of restoration works, sometimes low transport accessibility, lack of information about objects, etc. In order to improve the situation, it is necessary to promote ICTR, especially little-known, in various ways to increase financing of existing Historical and Architectural Reserves, to attract investors and patrons to restoration of various objects, to popularize them among the general population. Also, the problem is the poor provision of tourist infrastructure (accommodation facilities, catering facilities, etc.), poor quality of transport infrastructure, lack of information stands, sales outlets, etc. We also consider it necessary to expand the registries of ICTR by incorporating little-known but very interesting objects.

Key words: historical and cultural recreational resources, ball scoring, Podillya.

Надійшла 10.10.2018р.

УДК 911.2:504.54 (477.43)

Світлана НОВИЦЬКА

ПОТЕНЦІАЛ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНИХ РЕСУРСІВ ПЕРСПЕКТИВНИХ РЕГІОНАЛЬНИХ ЛАНДШАФТНИХ ПАРКІВ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЯК ОБ'ЄКТІВ РЕКРЕАЦІЇ

Розглянуто питання дослідження територіальних можливостей та оцінки рекреаційно-туристичних ресурсів перспективних регіональних ландшафтних парків (РЛП) Тернопільської області. Перспективні регіональні ландшафтні парки представлені: Малополіським РЛП в межах південної частини фізико-географічної області Малеого Полісся; РЛП "Княжий ліс" в околиці м.Теребовля на межиріччі Серету і Гнізни; РЛП "Скала-Подільське Надзбруччя" в околицях смт. Скали-Подільської; РЛП "Збаразькі Товтри" в центральній частині Товтрової гряди, РЛП "Бережанське Опілля" в мальовничому куточку Бережанщини.

Ключові слова: потенціал, регіональний ландшафтний парк, рекреація, туристично-рекреаційна діяльність, функціональні зони, Тернопільська область.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Відповідно до Закону України «Про загальнодержавну програму розвитку заповідної справи на період до 2020 року» [5] з метою сприяння розвитку рекреаційної та оздоровчої діяльності в межах природоохоронних територій передбачається оптимізація їх рекреаційно-

го використання, тому питання ефективного використання їх природних ресурсів, збереження багатства місцевої природи, а також раціональна організація на їхній території туристсько-рекреаційної діяльності є надзвичайно важливими. Регіональні ландшафтні парки (РЛП), поряд із національними природними

парками, належать до територій та об'єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ), в межах яких рекреаційна та туристична діяльність набувають найбільшого значення та розвитку. У зв'язку з цим, проблема дослідження потенціалу рекреаційно-туристичних ресурсів перспективних регіональних ландшафтних парків Тернопільської області як потенційних об'єктів рекреації є актуальною.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженню потенціалу рекреаційно-туристичних ресурсів присвячені праці В.П. Руденка, О.О. Бейдика, М.М. Благої, О.І. Шаблія, М.С. Нудельмана, І.М. Яковенка та ін. Питання розвитку рекреаційної діяльності в межах ПЗФ в останні роки набуло певної актуальності, що пов'язано з працями таких науковців як О.О. Бейдик, В.І. Гетьман, О.Ю. Дмитрук, С.В. Дмитрук, О.В. Міщенко, Н.В. Овсянікова, Я.Б. Олійник, Л.П.Царик, П.Л. Царик тощо. Питання використання РЛП в туристсько-рекреаційній діяльності розглядалось в публікаціях В.І. Гетьмана, В.В. Худоби, П.Л. Царика. Регіональні ландшафтні парки Тернопільської області досліджували Л.П. Царик, П.Л. Царик та інші.

Виклад основного матеріалу:

М.С. Мироненко вважав, що сукупність природних, культурно-історичних і соціально-економічних передумов для організації рекреаційної діяльності на певній території утворює рекреаційний потенціал цієї території, і тому трактував поняття "рекреаційний потенціал" синонімом поняття "умови і фактори розвитку рекреаційної діяльності". Я.К. Трушиньш [9] розглядає рекреаційний потенціал як "...кількість ефекту, яку може отримати максимальна кількість рекреантів при найбільш сприятливих параметрах середовища з урахуванням екологічних обмежень"[5].

М.М. Блага [2,3] під рекреаційно-ресурсним потенціалом території розуміє сукупну продуктивну спроможність її рекреаційних ресурсів. Необхідно зауважити, що останнє визначення є досить вдалим, і при вивченні потенціалу рекреаційних ресурсів слід здебільшого розглядати його природничі критерії, а саме враховувати продуктивну спроможність рекреаційних ресурсів витримувати і відновлювати певні рекреаційні навантаження з урахуванням екологічних чинників. Один з варіантів методики оцінки природного рекреаційно – ресурсного потенціалу навів О.О. Бейдик, де в розрізі областей здійснено бальну оцінку рекреаційних ресурсів України [1].

На нашу думку, значним рекреаційним потенціалом володіють регіональні ландшафт-

ні парки, які є природоохоронними рекреаційними установами місцевого чи регіонального значення, які створюються з метою збереження в природному стані типових або унікальних природних комплексів та об'єктів, а також забезпечення умов для організованого відпочинку населення [7,8]. Також, доволі атрактивними є ресурси національних природних парків, проте, вони орієнтовані переважно на виконання природоохоронних функцій, а їх можливість як місць відпочинку є обмеженими. На відміну від НПП, РЛП можуть створюватись поблизу міст. В цих умовах РЛП мають переваги як організаційна форма охорони природи і найбільш повно проявляються їх соціальні функції. Тому РЛП виконують подвійну роль – відволікти від особливо цінних в науково-природничому значенні НПП і задовільнити все зростаючі рекреаційні потреби суспільства.

РЛП організовуються, як правило, без вилучення земельних ділянок, водних та інших природних об'єктів у їх власників, або користувачів. На РЛП покладається виконання таких завдань: збереження цінних природних та історико-культурних комплексів та об'єктів, створення умов для ефективного туризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності в природних умовах з додержанням режиму охорони заповідних природних комплексів і об'єктів; сприяння екологічній освітньо-виховній роботі.

Перспектива формування РЛП і НПП вимагає зміни акцентів господарювання в напрямку розвитку туристсько-рекреаційної інфраструктури, зміни традиційної агропромислової спеціалізації на рекреаційну, виділення місць для кемпінгів, мотелів, будівництво чи оновлення під'їздних шляхів.

Організація парків є передумовою пререходу від екстенсивного рекреаційного природокористування до інтенсивного, яке передбачає раціональне природокористування, охорону та відновлення природно-територіальних комплексів.

Створення мережі природних національних і регіональних ландшафтних парків, а також органів управління ними, сприятиме формуванню передусім цілеспрямованого розвитку рекреаційної інфраструктури і належного використання природних рекреаційних ресурсів, їх організація забезпечить відчутний соціально-економічний ефект з мінімальними збитками для природи. Альтернативний підхід до вирішення проблеми раціонального рекреаційного природокористування – це залучення в даний вид користування все більшої кількості земель [4].

Тернопільщина володіє значним природним і історико-культурним потенціалом для створення НПП і РЛП, а реально функціонує на її теренах лише три РЛП – Зарваницький, Загребелля, і та частина РЛП “Дністровський каньйон”, що не увійшла до складу НПП “Дністровський каньйон”, і всі вони активно задіяні в туристсько-рекреаційну і природоохоронну мережу. Але така їх кількість і площа не здатна задовільнити зростаючих потреб населення в територіально і функціонально впорядкованих послугах короткотривалого і довготривалого відпочинку. Тому важливо створити перспективні регіональні ландшафтні парки Тернопільської області, які представлені: Малополіським РЛП в межах південної частини фізико-географічної області Малого Полісся; Почаївським РЛП в північно-західній частині Тернопільської області, РЛП “Княжий ліс” в околиці м.Теребовля на межиріччі Серету і Гнізни; РЛП “Скала-Подільське Надзбруччя” в мальовничій околиці смт. Скали-Подільської; РЛП “Бережанське Опілля” в мальовничому куточку Бережанщини.

Основними цільовими функціями РЛП є : природоохоронна (збереження особливостей і краси ландшафту, цінних природних комплексів та об’єктів), охорона пам’яток культури та історії, рекреаційна (організація відпочинку та збереження високих рекреаційних якостей середовища), освітньо-пізнавальна (сприяння екологічній освіті, виховання патріотичного ставлення до рідної природи, культури та історії).

При виборі території перспективного парку враховувались такі критерії: площа незмінних природних ландшафтів, їх унікальність, наявна мережа автомобільних та залізничних доріг (транспортна доступність РЛП); ступінь розчленованості рельєфу, площа лісів і водного дзеркала, контрастність ландшафтів, специфіка рекреаційних занять в межах парку тощо.

Виділення функціональних зон здійснюється для створення умов, необхідних для виконання цією територією різнопланових завдань. Схема функціонального зонування відображає просторову диференціацію функцій, які ця територія має виконувати. Відповідно до закону України “Про природно-заповідний фонд” на території РЛП виділяють 4 функціональні зони – заповідну, регульованої рекреації, стаціонарної рекреації, господарську.

Територія РЛП “Малополіський” розташована у північно-західній частині Тернопільської області у межах тієї частини Малого Полісся, що називається Кременецько-Дубнівською денудаційною рівниною. Клімат парку помір-

но-континентальний, і є, в цілому, сприятливим для проведення короткотривалого пізнавального відпочинку, коротко- і довготривалого спортивного відпочинку, короткотривалого оздоровчого відпочинку. Гідрографічна мережа представлена р. Іква, її допливом р. Вирля і ставками в сс. Великі Бережці, Малі Бережці, Кімнатка, Іква. Ставки мають піщані береги і піщане дно і є сприятливими для пляжно-купальної рекреації, та любительської рекреації (рибної ловлі). Рослинність представлена в основному дубово-сосновими лісами. Ці ліси характеризуються значною іонізуючою здатністю і високою фітонцидністю, що робить їх придатними для лікувальних видів рекреаційної діяльності. Основу заповідної зони проєктованого РЛП будуть складати загальнозоологічний заказник місцевого значення “Воронуха” і гідрологічний заказник місцевого значення Малобережечський загальною площею 596,5 га, що складає 16,5 % від площі РЛП. Зона регульованої рекреації включає маршрути постійних екскурсій та екологічного туризму на території парку. В цій зоні мають бути прокладені і обладнані маршрути екскурсій. У лісах цього РЛП багато грибів, лісових ягід, лікарських рослин. В ставках водиться щука, короп, карась, окунь, що активно використовується рибалками як місцевими, так і приїжджими. Навколо ставків в с. Великі Бережці територія облаштована для пляжно-купальної рекреації, що збільшує її рекреаційну ємність. Зону стаціонарної рекреації пропонується виділити в с. Великі Бережці, де буде розміщуватися адміністрація парку, а також на базі гостинних садиб. По території парку проходить автомобільний шлях Града – Великі Бережці – Іква, по південній межі парку проходить автодорога регіонального значення Острог – Кременець – Почаїв, а східніше від парку – автодорога міжнародного значення Доманово-Ковель-Чернівці, курсують численні пасажирські автобуси.

Територія РЛП “Почаївський” розташована у північно-західній частині Тернопільської області в межах геоморфологічного району – Гологоро-Кременецької моноклінальної гряди. Цікавим об’єктом для пізнавальної рекреації є геологічна пам’ятка природи місцевого значення “Старопочаївський яр”, де зустрічаються рештки міоценової фауни. Клімат парку помірно-континентальний і кліматичні умови в цілому сприятливі для проведення короткотривалого пізнавального відпочинку. По південно-східній межі парку протікає р. Іква. Річище помірно звивисте, на території парку зарегульоване ставками (21 ставок в с. Старий Та-

раж), що є сприятливими для організації рибної ловлі, але береги ставків часто замулені, тому для купання не придатні. Природна рослинність представлена переважно сосновими і широколистяно-сосновими лісами (дубово-соснові, буково-соснові), з домішками граба звичайного, сосни звичайної. Серед представників тваринного світу зустрічаються ссавці: заєць-русак, кабан дикий, ласка, лисиця, тхір. Заповідна зона загальною площею 500 га, що складає 9 % від площі РЛП, складатиметься із загальнозоологічного заказника, геологічної і ботанічної пам'яток природи і Почаївського ботанічного саду. Зона регульованої рекреації включає маршрути постійних екскурсій та екологічного туризму на території парку, і охоплюватиме більше 70% площі парку. В лісах є умови для розвитку любительської рекреації (збір грибів, ягід, лікарських рослин), а ставки і торф'яні канали в сс. Старий Тараж, Лосятин та Борщівка для рибної ловлі (щука, короп). Зону стаціонарної рекреації в межах перспективного РЛП пропонується виділити в м. Почаїв, де буде розміщуватися адміністрація парку, також мотель "Едем", готель "Садиба", гостинний монастирський готель для паломників в м. Почаїв, а також готель "Почаївський світ" в с. Діброва. По території РЛП "Почаївський" проходить автомобільна дорога регіонального значення Острог – Кременець – Почаїв – Радивилів, а також автошлях територіального значення Кальне – Млинівці – Залізці – Почаїв, курсують численні пасажирські автобуси.

Територія РЛП "Бережанське Опілля" характеризується досить інтенсивною розчленованістю рельєфу, для неї характерний пасмово-горбистий уклад. Клімат парку є сприятливим для розвитку рекреаційної діяльності. Сніговий покрив триває в межах 40-75 днів. В поєднанні з горбогірним рельєфом ці умови є сприятливими для розвитку гірськолижного туризму в зимовий період. Перешкодою може стати лише та обставина, що сніговий покрив є нестійким, і може сходити до кількох разів за зиму внаслідок частих відлиг. Річкова мережа РЛП "Бережанське Опілля" представлена рр. Золотою Липою, Нараївкою, Ценівкою та їх допливами, які належать до числа малих річок. Цікавими в рекреаційному відношенні є Бережанське водосховище і ставки. Значне поширення на території мають дубові та букові ліси з домішкою граба, осики та інших порід. Тваринний світ Бережанщини в лісових масивах представлений: копитними (козуля європейська, дикий кабан, лось, олень благородний), з цінних тварин тхір чорний і лісова куниця, заєць, лисиця, видра річкова, борсук, дикий кіт

лісовий. Рибна фауна представлена коропом, карасем, лином, окунем, щукою, плотвою, річним амуром, лящем, що є сприятливим чинником для розвитку в парку любительського рибальства, при належній організації цього процесу. Практично вся територія парку, окрім схилів річкових долин, зайнята сприятливими і найсприятливішими для розвитку рекреації природними комплексами. Слід також зазначити, що ландшафтні комплекси запропонованого РЛП є найбільш атрактивними з позиції еколого-естетичної цінності, оскільки на території парку оптимальне співвідношення лісових масивів, водних комплексів і горбистих рівнин. Заповідна зона складатиметься з 1 ботаніко-ентомологічного, 4 ботанічних, 1 загальнозоологічного заказників, 2 геологічних, 5 гідрологічних, 10 ботанічних пам'яток природи і парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва в с.Рай, загальною площею – 2525 га, що становить – 12,2 %. Доцільно збільшити площу заповідної зони хоча б до 15% за рахунок перспективних заповідних територій (карстово-спелеологічного заказника місцевого значення "Урочище "Підвисоке" на площі близько 202 га, а також розширення вже існуючих, зокрема, Голицького заказника. Зона стаціонарної рекреації в межах перспективного РЛП представлена досить слабо: готель "Золота Липа", декілька ресторанів "Галичина", "Анатоль", обласний комунальний дитячий гастроентерологічний санаторій в м. Бережани, гостинні садиби в с. Куряни і с. Гутисько. Цю зону пропонується створити в околицях м. Бережани. Бережанщина славиться як центр різьбярства на Тернопіллі. РЛП має зручне розташування щодо транспортних шляхів. Південною частиною парку проходить залізнична лінія Тернопіль-Бережани-Рогатин, також через територію парку проходять автодороги: Тернопіль – Бережани – Рогатин, Бережани – Нараїв, Бережани – Поморяни, Бережани – Підгайці, Бережани – Зборів. РЛП є перспективним для розвитку вело- і автотуризму.

Територія РЛП "Скала-Подільське Надзбруччя" розташована у південно-східній частині Тернопільської області, обмежена населеними пунктами смт. Скала-Подільська, сс. Іванків, Мушкатівка, Слобідка-Мушкатівська, Цигани, Бурдяківці, Вовківці, у межах Тернопільської структурно-пластової рівнини, що, порівняно з оточуючими грядками, займає більш низький рівень у рельєфі. За кліматичними умовами територія парку знаходиться в Південному кліматичному районі, що характеризується найбільш сприятливими умовами для літніх видів рекреації (найбільша трива-

лість періоду з комфортними і субкомфортними умовами). Гідрографічна мережа представлена рр. Збруч та Циганська. Річка Збруч може використовуватися для сплавів на плотах, каное, байдарках. На берегах розміщені численні зони відпочинку. На р. Збруч знаходиться П'ятничанське водосховище, на якому в основному здійснюються неорганізовані форми рекреації, сприятливе для короткотривалого відпочинку і відпочинку вихідного дня. На р. Циганська знаходиться Мушкатівське водосховище, на якому здійснюються організовані (на основі турбази "Збруч") і неорганізовані форми рекреації, сприятливе для короткотривалого і довготривалого відпочинку. Дещо обмежуючим фактором рекреаційного використання р. Циганська і Мушкатівського водосховища є посередня якість води, яка є важливою для пляжно-купального відпочинку, і необлаштованість пляжів, а також значна кількість завалів, мілин, перекатів, дамб і ГЕС, що є важливим для організації сплаву по р. Збруч. Природна рослинність представлена грабово-дубовими лісами. Основу заповідної зони проєктованого РЛП будуть складати 1 парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва, 1 ботанічна пам'ятка природи загальнодержавного значення, 5 ботанічних, 1 геологічна і 1 зоологічна пам'ятки природи місцевого значення загальною площею 59,2 га, що складає 1,5 % від площі РЛП. Зону стаціонарної рекреації в межах перспективного РЛП пропонується виділити в смт. Скала-Подільська, також готелі "Веста", "Тридев'яте царство", оздоровчий комплекс "Збруч". По території парку проходить автомобільна дорога регіонального значення Татарів – Косів – Коломия – Борщів – Камянець-Подільський, а також автошлях територіального значення Іване-Пусте – Гермаківка – Скала-Подільська, курсують численні пасажирські автобуси. Також по території парку проходить залізнична лінія Скала-Подільська – Вигнанка – Тербовля – Тернопіль.

Територія РЛП "Княжий ліс" лежить в межах Тернопільського природного району. Клімат парку помірно-континентальний. Гідрографічна мережа представлена р. Серет та її допливом р. Гнізною, які протікають поблизу парку. Річки є сприятливими для спортивно-оздоровчої рекреації, але малосприятливими для пляжно-купального відпочинку, оскільки у долинах річок знаходяться населені пункти, з якими пов'язане забруднення вод. Серед деревних порід переважаючими є граб, дуб, бук, сосна, ялина, береза. В межах парку масово зростають найрізноманітніші гриби (опеньки, білі гриби, підберезники, підосичники, грузді,

гливи, сиріжки, моховики, печериці). Також тут зосереджені посадки калини, поширені лісова малина, суниця, глід. Все це приваблює велику кількість любителів збору грибів та ягід. До заповідної зони включені 8 заповідних територій, з них 1 ботанічний заказник та 7 ботанічних пам'яток місцевого значення загальною площею 92,11 га (2,5 % площі РЛП). Зона регульованої рекреації має призначення науково-освітньої роботи та представлена значними лісовими масивами, мальовничими водними угіддями (особливо долина річки Гнізна в сс. Лошнів і Кровінка). Зона стаціонарної рекреації буде функціонувати на базі 4 діючих закладів тривалого відпочинку: дитячі табори відпочинку "Зорепад" (поблизу с. Струсів) і "Орлятко" (м. Тербовля), навчально-оздоровчого комплексу Тернопільського національного економічного університету "Червона Калина", мотелю "Гранд" (околиця смт. Дружба), будинку відпочинку комбайнового заводу (околиця м. Тербовля). Ця зона охоплюватиме близько 10% території парку. До господарської зони відносяться освоєні території на яких ведеться традиційне господарство. Тут представлені історико-архітектурні пам'ятки, об'єкти комунального призначення, сільськогосподарські угіддя парку та лісництва. Наймасовішими відвідувачами парку стануть, насамперед, жителі м. Тербовля, смт. Дружба, сіл Кровінка, Лошнів, Плебанівка, Семенів, Малів, Гумницька, Острівець, Різдяне, Струсів, Варваринці, Налужжя, що знаходяться безпосередньо на межі парку та в межах півгодинної пішої доступності. В зоні безпосередньої доступності РЛП проживає близько 25 тис. населення, ще декілька тисяч відвідувачів представлені жителями м. Тернопіль та авто туристами з інших населених пунктів. По північній межі парку проходить автомобільна дорога Тернопіль-Івано-Франківськ, через парк проходять автодороги Тернопіль – Чернівці, Галич – Сатанів, курсують численні пасажирські автобуси. На границях парку знаходиться 3 станції залізничної лінії Тернопіль – Чернівці.

Територія РЛП "Збараські Товтри" характеризується досить інтенсивною розчленованістю рельєфу і займає центральну частину Товтрової гряди, що складена вапняками і являє собою ряд підвищень розділених один від одного улоговинами, які різко виступають над рівнинною поверхнею плато. Клімат парку можна охарактеризувати як найменш сприятливий (якщо аналізувати в цілому по області), оскільки тут найменша тривалість субкомфортного і комфортного періодів, характерна найбільша мінливість погодних умов, найбіль-

ша середня швидкість вітру для літніх місяців, значне середнє число днів з сильним вітром, значна загальна кількість днів з опадами. Річкова мережа РЛП “Збаразькі Товтри” представлена рр. Гнізна, Гнила Гнізна, Гніздечна та їх допливами, які належать до числа малих річок. Цікавими в рекреаційному відношенні є ставки в межах РЛП в м. Збараж і сс. Базаринці, Добриводи, Залужжя, Зарубинці. Природна рослинність на території РЛП представлена грабовими і дубово-грабовими лісами з домішками клена, ясена, бересту, черешні, берези, осики, а в підліску переважає ліщина, горобина, калина, ожина і інші. Степову рослинність в межах РЛП можна зустріти на схилах горбів, балок, в заплавах рік. Видовий склад тваринного світу: куниця, тхір, видра, борсук, лисиця, польова миша, хом’як, щур сірий, полівка звичайна, сліпак звичайний, ховрах, кріт, кажан; з птахів: шуліка, голуб-синяк, горлиця, дятел, вивільга, соловей. В річках водяться карасі, окуні, чечуга. Абсолютно невиправданим є використання Товтрового кряжу гірничодобувною промисловістю для освоєння мінерально-сировинних ресурсів (видобуток будівельного каменю, будівельного піску). Також, значна частка орних земель і низька частка лук і пасовищ істотно активізує протікання ерозійних процесів. Тому, створення на цій території регіонального ландшафтного парку є надзвичайно актуальним в плані стабілізації просторової структури ландшафтів і екосистем. Заповідну зону будуть складати заповідні об’єкти місцевого значення: 2 ботанічні заказники, 3 ботанічні, 3 геологічні, 2 гідрологічні пам’ятки природи і 1 заповідне урочище. Зона регульованої рекреації приурочена до околиць заповідних об’єктів і виступає їх буферною зоною. Ця зона представлена мальовничими високими ділянками товтрової рифової гряди, вкритими сосновими і грабово-буковими лісами, також ставками в м. Збараж, сс. Базаринці, Добриводи, Зарубинці. Розвитку рекреаційної діяльності сприяє регулярне проведення в м. Збараж фестивалів. Зона стаціонарної рекреації ця зона представлена: дитячим оздоровчим табором “Сокіл” в с. Чорний ліс, готелями „Чорний принц” і „Гетьман”, ресторанами ”Медобори”, ”Чорний принц”, гостинними садибами в сс. Залужжя, Чернихів, Тарасівка і в м. Збараж. Наймасовішими відвідувачами парку будуть жителі міста Збараж, сіл Залужжя, Старий Збараж, Базаринці, Зарубинці, Опрілівці, Чумалі, Дубівці, Доброводи, що знаходяться безпосередньо в межах парку, а також відвідувачі з найближчих міст і сіл, а також м.Тернопіль, українські і закордонні автотуристи. По пів-

денній частині парку проходить залізнична лінія Тернопіль – Кременець – Дубно, також через територію парку проходять автодороги: Тернопіль – Збараж – Ланівці, Чернівці – Брест. Територію парку пронизує мережа доріг без твердого покриття, які можуть використовуватися авто- і велотуристами у суху погоду.

З метою визначення порівняльних переваг територій перспективних регіональних ландшафтних парків на наявність, організацію та використання рекреаційно-туристичних ресурсів нами здійснена бальна оцінка рекреаційного потенціалу даних територій.

Першою була оцінена транспортна доступність перспективних РЛП. Оцінка у 1 бал виставлялась при відстані від м. Тернополя до міста, де знаходиться адміністративний центр парку більше 100 км, 2 бали- 50-99 км, 3 бали – менше 50 км. При оцінці площі парку оцінка у 1 бал виставлялась при площі від 3000 га до 9000 га, 2 бали – 9000-15000 га, 3 бали 16000-21000 га. При оцінці природних рекреаційно-туристичних ресурсів бралась до уваги наявність сприятливих всіх основних груп природних ресурсів (геолого-геоморфологічних, кліматичних, гідрологічних, біологічних). Оцінку 1 бал отримали РЛП, де для наявності 2 види сприятливих природних рекреаційних ресурсів, 2 бали – 3 види, і 3 бали – 4 види. Культурно-історичні рекреаційні ресурси були оцінені за кількістю історичних, культурних та етнографічних пам’яток, наявних на території РЛП. Оцінку в 1 бал отримали РЛП, де їх кількість від 1 до 5, 2 бали – 6-10, 3 бали – 10-15. Соціально-економічні рекреаційні ресурси оцінювалися за кількістю на території парку закладів розміщення, громадського харчування. Оцінку в 1 бал отримали РЛП, де кількість таких закладів – 1-3, 2 бали – 4-6, 3 бали – 7-9. Потенційна рекреаційна ємність РЛП (кількість відпочиваючих, які без суттєвої шкоди для природного комплексу можуть перебувати на певній території в певний проміжок часу, ми обраховували для літнього періоду) оцінювалась в 1 бал – до 50 тис. людей, 2 бали – 50-100 тис. людей, 3 бали – 100-150 тис. людей.

У останній колонці таблиці 1 зведено отримані бальні оцінки і отримано загальну оцінку потенціалу рекреаційно-туристичних ресурсів перспективних РЛП, за якою найвищі показники є у РЛП “Збаразькі Товтри” (16 балів) і “Бережанське Опілля” (14 балів), середні – РЛП “Княжий ліс” і “Почаївський” (по 10 балів), найнижчі в РЛП “Скала-Подільське Надзбруччя” (8 балів) і “Малополіський” (9 балів).

**Бальна оцінка рекреаційного потенціалу перспективних
РЛП Тернопільської області**

Назва проектованого РЛП	Транспорт на доступність		Площа		Природні РТР		Історико- культурні РТР		Соціально- економічні РТР		Потенці йна рекреаці йна ємність РЛП в літній сезон (тис. люд.)		Загал ьна оцінк а рекр еацій ного потен ціалу
	км	бал	га	Бал	Кількість сприятливих ПРР	Бал	К-сть культ.- історич. пам'яток	Бал	К-сть закладів розміщення і харчування	Бал	Тис. люд	Бал	Бал
РЛП “Малополіський ”	81	2	4600	1	4	3	3	1	1	1	32,7	1	9
РЛП “Почаївський”	70	2	5400	1	2	1	15	3	4	2	22,5	1	10
РЛП “Бережанське Опілля”	55	2	2060 0	3	4	1	13	3	6	2	149, 8	3	14
РЛП “Скала- Подільське Надзбруччя”	127	1	4000	1	3	2	9	2	3	1	14,9	1	8
РЛП “Княжий ліс”	35	3	3600	1	2	1	7	2	5	2	17,5	1	10
РЛП “Збаразькі Товтри”	21	3	1230 0	2	4	3	12	3	9	3	61,5	2	16

Висновки. У підсумку можемо констатувати, що території запропонованих РЛП володіють значним потенціалом природних та культурно-історичних рекреаційних ресурсів, проте соціально-економічний потенціал (якість розвитку рекреаційно-туристичної матеріально-технічної бази та інфраструктури) зможе бути повною мірою реалізований лише у випадку офіційної організації на цих територіях РЛП, з створенням ефективно діючих адміністрацій, проведенням функціонального зонування територій, забезпеченням здійснення рекреаційної та еколого-освітньої діяльності. Найвищим рекреаційним потенціалом володіють два перспективних РЛП “Збаразькі Товтри” і “Бережанське Опілля”, створення яких дозволить вирішити проблему дефіциту ефективних форм використання рекреаційних ресурсів, яка існує для жителів Тернопілля, проте це

вимагає зміни акцентів господарювання в напрямку розвитку туристсько-рекреаційної інфраструктури, зміни традиційної агропромислової спеціалізації на рекреаційну, виділення місць для кемпінгів, мотелів, будівництво чи оновлення під'їзних шляхів.

Перспективні РЛП Тернопільської області є поліфункціональними заповідними територіями, які змогли б виконувати функцію охорони природних і історико-культурних об'єктів, сприяти організації туризму, екологічної освіти, проведенню наукових досліджень і моніторингу і, відповідно, володіють високим рекреаційним потенціалом території, що допомагатиме формуванню передусім цілеспрямованого розвитку рекреаційної інфраструктури і належного використання рекреаційних ресурсів.

Література:

1. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування / О.О. Бейдик. – К.: КНУ, 1001. – 397 с.
2. Блага М.М. Географічні відмінності та шляхи оптимізації використання рекреаційно-ресурсного потенціалу гірсько-приморських територій Криму: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук: спец. 11.00.02 – “Економічна та соціальна географія”/ М.М. Блага. – Одеса, 2000. – 19 с.

3. Блага М.М. Рекреаційно-ресурсний потенціал і фактори його використання / М.М. Блага // Український геогр. журнал. – Київ: інститут географії НАН України, 2000. – №2. – С. 28-30.
4. Генсирук С.А. Рекреационное использование лесов / С.А. Генсирук, М.С. Нижник, Р.Р. Возняк – К.: Урожай, 1987. – 247 с..
5. Мироненко Н.С. Рекреационная география./ Н.С. Мироненко, И.Т. Твердохлебов – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1981. – 208 с.
6. Нудельман М.С. Социально-экономические проблемы рекреационного природопользования / М.С. Нудельман. - Киев: Наукова думка, 1987.- 125с.
7. Про Загальнодержавну програму розвитку заповідної справи на період до 2020 року: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wildnet/images/stories/bibl/Prog_PZF_v15.doc
8. Про природно-заповідний фонд України: за станом на 9,05,2015 / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-12>
9. Трушиньш Я.К. Рекреация и градостроительство: опыт системного моделирования / Я.К. Трушиньш. – Рига: Зинатне, 1991. – 200 с.
10. Шаблій О.І. Основи суспільної географії / О.І. Шаблій – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. – 443 с
11. Яковенко І.М. Інтегративно-географічний підхід в опрацюванні регіональної концепції розвитку рекреаційного природокористування / І.М. Яковенко // // Укр. географ. журнал. – Київ: Видавн. дім “Академперіодика”, 2002. - №3.- С. 56-62.
12. Яковенко І.М. Теоретико-методологічні основи рекреаційного природокористування (суспільно-географічні дослідження): автореф. дис. на здобуття вченого ступеня доктора геогр. наук: спец. 11.00.02 “Економічна і соціальна географія”/ І.М. Яковенко. – К., 2004. – 31 с.

References:

1. Beidyk O.O. Rekreatsiino-turystski resursy Ukrainy: metodolohiia ta metodyka analizu, terminolohiia, raionuvannia / O.O. Beidyk. – K.: KNU, 1001. – 397 s.
2. Blaha M.M. Neohrafichni vidminnosti ta shliakhy optymizatsii vykorystannia rekreatsiino-resurnoho potentsialu hirsokrymorskykh terytorii Krymu: Avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. heohr. nauk: spets. 11.00.02 – “Ekonomichna ta sotsialna heohrafiia”/ M.M. Blaha. – Odesa, 2000. – 19 s.
3. Blaha M.M. Rekreatsiino-resurnyi potentsial i faktory yoho vykorystannia / M.M. Blaha // Ukrainysky heohr. zhurnal. – Kyiv: instytut heohrafii NAN Ukrainy, 2000. - №2. – S. 28-30.
4. Hensyruk S.A. Rekreatsyonnoe yspolzovanye lesov / S.A. Hensyruk, M.S. Nyzhnyk, R.R. Vozniak – K.: Urozhai, 1987. – 247 s..
5. Myronenko N.S. Rekreatsyonnaia heohrafiia./ N.S. Myronenko, Y.T. Tverdokhlebov – M.: Yzd-vo Mosk. un-ta, 1981. – 208 s.
6. Nudelman M.S. Sotsyalno-ekonomycheskye problemy rekreatsyonnoho pryrodopolzovanyia / M.S. Nudelman. - Kyev: Naukova dumka, 1987.- 125s.
7. Pro Zahalnodержavnu prohramu rozvytku zapovidnoi spravy na period do 2020 roku: Zakon Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.wildnet/images/stories/bibl/Prog_PZF_v15.doc
8. Pro pryrodno-zapovidnyi fond Ukrainy: za stanom na 9,05,2015 / Verkhovna Rada Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-12>
9. Trushynsh Ya.K. Rekreatsiia y hradostroytelstvo: opyt systemnoho modelyrovanyia / Ya.K. Trushynsh. – Ryha: Zynatne, 1991. – 200 s.
10. Shabl'ii O.I. Osnovy suspilnoi heohrafii / O.I. Shabl'ii – Lviv: Vydavnychiy tsentr LNU im. Ivana Franka, 2003. – 443 s
11. Iakovenko I.M. Intehratyvno-heohrafichni pidkhdid v opratsiuvanni rehionalnoi kontseptsii rozvytku rekreatsiinoho pryrodokorystuvannia / I.M. Yakovenko // // Ukr. heohraf. zhurnal. – Kyiv: Vydavn. dim “Akadempriodyka”, 2002. - №3.- S. 56-62.
12. Iakovenko I.M. Teoretyko-metodolohichni osnovy rekreatsiinoho pryrodokorystuvannia (suspilno-heohrafichni doslidzhennia): avtoref. dys. na zdobuttia vchenoho stupenia doktora heohr. nauk: spets. 11.00.02 “Ekonomichna i sotsialna heohrafiia”/ I.M. Yakovenko. – K., 2004. – 31 s.

Аннотация:

Новицкая С.Р. ПОТЕНЦИАЛ РЕКРЕАЦИОННО-ТУРИСТИЧЕСКИХ РЕСУРСОВ ПЕРСПЕКТИВНЫХ РЕГИОНАЛЬНЫХ ЛАНДШАФТНЫХ ПАРКОВ ТЕРНОПОЛЬСКОЙ ОБЛАСТИ КАК ОБЪЕКТОВ РЕКРЕАЦИИ.

Рассмотрена проблема исследования потенциала рекреационно-туристических ресурсов перспективных региональных ландшафтных парков (РЛП) Тернопольской области с целью развития рекреационно-туристического комплекса и определения сравнительных преимуществ территорий перспективных региональных ландшафтных парков на наличие, организацию и использование рекреационно-туристических ресурсов для перспектив развития рекреационной сферы на территории Тернопольской области.

Перспективные региональные ландшафтные парки представлены: Малополесским РЛП в пределах южной части физико-географической области Малого Полесья; РЛП "Княжий лес" в окрестностях г. Тереховля на междуречье рек Серета и Гнизна; РЛП "Скала-Подольское Надзбручье" на окраине пгт. Скалы-Подольской; РЛП "Збаражские Товтры", РЛП "Бережанское Ополе" в живописном уголке Бережанщины.

За счет уже созданных двух национальных природных парков "Кременецкие горы" и "Днестровский каньон", а также создания перспективных РЛП, увеличится доля рекреационных территорий Тернопольской области. Также перспективные РЛП позволят решить проблему дефицита эффективных форм использования рекреационных ресурсов, которая существует для жителей г. Тернополя, а также удовлетворить потребности в рекреационных территориях жителей городских и сельских поселений области.

Перспектива формування потребує змінення акцентів господарювання в напрямленні розвитку туристсько-рекреаційної інфраструктури, змінення традиційної агропромислової спеціалізації на рекреаційну, виділення місць для кемпінгів, мотелів, будівництва або оновлення під'їзних шляхів.

Ключевые слова: потенціал, регіональний ландшафтний парк, рекреація, туристсько-рекреаційна діяльність, функціональні зони, Тернопільська область.

Abstract:

Novytska S.R. POTENTIAL OF RECREATIONAL AND TOURIST RESOURCES OF PROSPECTIVE REGIONAL LANDSCAPE PARKS OF THE TERNOPIL REGION AS OBJECTS OF RECREATION.

The article deals with the problem potential of recreational and tourist resources of promising regional landscape parks of the Ternopil region in order to develop a recreational and tourist complex and determine the comparative advantages of territories of promising regional landscape parks for the availability, organization and use of recreational and tourist resources in close interrelationships with economic, social, environmental factors, for the prospects of recreational development within the Ternopil region.

Promising regional landscape parks are represented by: Malopolissya RLP within the southern part of the physical and geographical area of RLP SmallPolissya; Pochayiv RLP in the northwestern part of the Ternopil region; RLP "Prince's Forest" in the vicinity of the town of Terebovlya on the boundary between the Seret and Hnizny rivers; RLP "Skala-PodilskaNadzbrucha" in the vicinity of the village of Skala-Podilska; RLP "BerezhanskeOpillya" in the picturesque corner of Berezhany district.

Due to the already created two NNP "Kremenets Mountains" and "Dniester Canyon", as well as the creation of promising RLP, the share of recreational territories within the Ternopil region will increase. Also, promising RLPs will solve the problem of the deficit of effective forms of recreational resources used by residents of Ternopil city, as well as to satisfy the needs of the inhabitants of urban and rural settlements in the recreational territories.

The prospect of their formation requires changing the emphasis of management in the direction of development of tourist and recreational infrastructure, changing traditional agricultural specialization for recreation, the allocation of seats for camping, motels, construction or renovation of roads.

Key words: potential, regional landscape park, recreation, tourist and recreational activity, functional zones, Ternopil region.

Надійшла 14.10.2018р.

УДК 911.3:316

Ірина ГОРИН

ПРИРОДНІ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНІ РЕСУРСИ ЛЬВІВЩИНИ: СТРУКТУРА, ОЦІНКА ПОТЕНЦІАЛУ ТА ХАРАКТЕРУ СУЧАСНОГО ВИКОРИСТАННЯ

Розкрито структуру природних туристично-рекреаційних ресурсів Львівської області. Виділено зони поширення бальнеологічних ресурсів як одного з найважливіших видів природних туристично-рекреаційних ресурсів у регіоні. Досліджено ключові особливості туристично-рекреаційних ресурсів гірських районів області. Представлено галузеву структуру природно-заповідного фонду Львівщини. Виокремлено кліматичні фактори впливу на формування і розвиток природних туристично-рекреаційних ресурсів регіону. Проаналізовано водозабезпеченість території області як чинник, що впливає на потенціал туристично-рекреаційних ресурсів регіону та можливості його використання. Відображено територіальну структуру лісистості Львівщини як фактора розвитку туризму.

Ключові слова: природні туристично-рекреаційні ресурси, мінеральні води, кліматичні ресурси, природно-заповідний фонд, лісові ресурси, водні ресурси, лікувальні грязі, родовища озокериту, гірськолижні курорти.

Вступ. Львівська область володіє значним природним потенціалом для того, щоб стати туристичним регіоном світового значення. Цьому сприяє ефективне та раціональне освоєння і використання наявного природного туристично-рекреаційного потенціалу регіону. Рівень його сучасного використання залежить, в першу чергу, від кількості, рівня розвитку та економічної діяльності підприємств сфери туристично-рекреаційного обслуговування. Вони становлять матеріально-технічну базу та інфраструктуру туризму, яка забезпечує життєдіяльність туристів і подорожуючих (послуги розміщення, харчування, транспорту) та задо-

вольняє специфічні туристично-рекреаційні потреби (послуги лікування, оздоровлення, екскурсійного, культурного, побутового обслуговування). Як відомо, ефективне та раціональне використання природного туристично-рекреаційного потенціалу визначається, найперше, вдало розробленим механізмом державного та приватного регулювання й управління функціонуванням туристично-рекреаційного комплексу загалом і його складовими зокрема [18].

Аналіз стану вивчення досліджуваної проблеми. До туристично-рекреаційного потенціалу Львівської області входить доволі